

Громовенко К. В., НУ «ОЮА»

РОЗВИТОК ДОКТРИНИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ПРО МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ ТА ОХОРОННИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто питання розвитку доктрини міжнародного права щодо регулювання діяльності приватних військових та охоронних підприємств та сучасних тенденцій міжнародної правотворчості щодо регулювання діяльності приватних військових та охоронних підприємств.

У другій половині ХХ століття виникла стійка і явно виражена тенденція передачі частини спочатку поліцейських функцій, а потім функцій збройних сил і служб безпеки держав приватним військовим і охоронним компаніям (ПВОК), яку в цілому можна позначити як приватизація військової сфери.

Передача функцій, які традиційно здійснювалися національними арміями або поліцейськими силами, призводить до розмивання меж між публічними функціями держави і приватним комерційним сектором [28], що тягне порушення сформованої системи легітимних учасників збройного конфлікту, з чітким закріпленням їх правового статусу з одного боку, і заборонених форм участі у збройному конфлікті (найманство), з іншого. Результатом стають випадки неправомірного використання сили, втручання у внутрішні справи держави, порушення міжнародного гуманітарного права, порушення прав людини. Залучення ПВОК державою до діяльності в період збройних конфліктів відображає тенденції в реформуванні організації збройних сил, і спричиняє потребу у зміні класичного підходу до кола законних учасників збройних конфліктів [16]. Ці обставини в чому актуалізували проблему правової регламентації діяльності ПВОП. Однак, ця проблема не вичерпується передачею державою публічних функцій ПВОП.

Слід зазначити, що до послуг ПВОП звертаються як комерційні компанії, неурядові, міжурядові організації [11], так і безпосередньо держави, причому і в першому, і другому випадку мова може йти про діяльність за межами держави реєстрації. При цьому існують прогалини у правовому регулюванні діяльності зазначених компаній [13, с. 330]. Особливо гостро дана проблема постає саме в умовах збройного конфлікту, постконфліктного врегулювання, гуманітарних

операцій або близьких до них ситуаціях, коли застосовуються норми міжнародного гуманітарного права.

Проблеми викликає також діяльність ПВОП і в умовах, не пов'язаних з озброєними конфліктами, як у зв'язку з порушенням прав людини в процесі здійснення охоронної діяльності, втручанням у внутрішні справи, наявністю значної кількості питань під час здійснення конвоювання морських суден [41].

Таким чином, дослідження міжнародно-правових засад діяльності ПВОП не викликає сумніву. Тому метою цієї статті є дослідження розвитку доктрини міжнародного права щодо проблем, пов'язаних з феноменом передачі функцій застосування сили ПВОП та основних уявлень щодо міжнародно-правового регулювання діяльності ПВОП.

Виходячи із заявленої мети, нами були поставлені такі завдання: дослідити погляди міжнародників про причини поширення ПВОК у сучасних міжнародних відносинах та особливості їх діяльності в період збройних конфліктів; виявити основні концепції щодо передачі функцій застосування сили ПВОП; охарактеризувати основні дослідження щодо міжнародно-правового статусу ПВОП; порівняти діяльність ПВОП і найманства; дослідити форми діяльності міжнародної спільноти з міжнародно-правової регламентації діяльності ПВОК; проаналізувати погляди науковців щодо основних напрямків правотворчої діяльності у досліджуваній сфері.

Об'єктом даного дослідження є міжнародно-правова доктрина щодо міжнародно-правових аспектів діяльності ПВОП, предметом – наукові дослідження, акти міжнародних організацій, джерела м'якого права та проекти міжнародних конвенцій з питань, пов'язаних з ПВОП. До проблеми міжнародно-правового діяльності ПВОК зверталися переважно зарубіжні дослідники, серед яких слід відзначити: Ю. С. Апухтіна, О. Г. Волеводза, В. В. Гаврилова, Л. Камерона, О. І. Нікітіна, В. М. Русинову, П. У. Сінгера, Г. А. Страйдом, Р. П. Фінлі, С. Хендріка, М. Л. Ентіна та інших.

Існуючі тенденції широкого поширення залучення ПВОП до військових і охоронних функцій в умовах збройного конфлікту і постконфліктного врегулювання, обумовлюють необхідність легітимізації їх діяльності та створення її чітких правових рамок, що спрямовані на захист прав, як учасників збройного конфлікту, так і самих співробітників ПВОП. Причому необхідна чітка відмінність цієї діяльності від забороненого сучасним міжнародним правом найманства, встановлення правомірних підстав, порядку такої діяльності та відповідальності за порушення національного та міжнародного права в процесі її здійснення.

Дані питання можуть бути вирішені виключно в рамках міжнародного права шляхом встановлення міжнародних стандартів такої діяльності та їх імплементації у внутрішнє законодавство стосовно: по-перше, до суб'єктів даної діяльності, що знаходяться під юрисдикцією держави реєстрації, по-друге, держави, що використовують ПВОП за межами своєї юрисдикції в умовах збройного конфлікту і постконфліктного врегулювання, по-третє, державами місця здійснення діяльності ПВОП в умовах збройного конфлікту і постконфліктного врегулювання.

Значення даної проблеми вилилася в значний інтерес міжнародних міжурядових та неурядових організацій, щодо підготовки проєктів міжнародних конвенцій та вироблення норм «м'якого права», а також велика кількість наукових досліджень, присвячених статусу і режиму діяльності ПВОП в період збройних конфліктів, підготовлених за останні двадцять років. Саме швидкість, з якою відбулися зміни у фактичному складі учасників збройних конфліктів за останні двадцять років, поширеність цього явища, гострота проблем, які вони викликали, послужили причиною активної реакції світової спільноти і академічних кіл на дану проблему.

Значний інтерес до цієї проблематики проявляє і міжнародне співтовариство, в особі Генеральної Асамблеї ООН, допоміжних органів ООН.

Питання, пов'язані з діяльністю ПВОП включені до порядку денного мандатаріїв спеціальних процедур Ради з прав людини ООН: Робочої групи з питання про використання найманців як засобу порушення прав людини і протидії здійсненню права народів на самовизначення та Робочої групи з питання про права людини і транснаціональні корпорації і інші підприємства. У рамках регіональних організацій (Європейському Союзу, Африканському Союзу, Співдружності Незалежних Держав), їм приділяється все зростаюча увага.

Наділення ПВОП військовими функціями може призвести до втрати державою монополії на застосування сили, зміни в характері і природі воєн. У цьому зв'язку професор М. Л. Ентін, у статті «Вдосконалення європейського регулювання діяльності приватних військових і охоронних компаній» відзначає, що протягом багатьох століть, було вироблено припущення, що застосування сили, а також захисту населення особистості, суспільства і світу, є обов'язком держави, а існуюча нормативно-правова база адаптована до світу, в якому існує монополія держави на застосування сили. Збільшення кількості ПВОП підірвало цю монополію. Дана ситуація, на думку вченого,

обумовлює безальтернативну компанію реприватизацію оборони, військових та охоронних послуг [39].

Розглядаючи діяльність ПВОП в контексті теорії справедливих воєн, професор Б. М. Кашніков приходить до висновку, що приватні військові компанії дещо змінюють ситуацію зі справедливим характером війни, хоча ці зміни не є драматичними за своїм характером. Представляється абсолютно очевидним, що міжнародне співтовариство має розробити міжнародно-правові норми, що забороняють використання ПВОК безпосередньо в театрі військових дій [18].

На думку Дебори Авант, активне використання державами ПВОП призведе до негативних наслідків, як для окремих держав, так і для міжнародної безпеки в цілому.

Як зазначає в цьому зв'язку професор О. Г. Волеводз, ПВОК не є суб'єктами міжнародного права і носіями передбаченого Статутом ООН зобов'язання не застосовувати силу в міжнародних відносинах, але все ширше залучаються на договірній основі відділ.

Існує значна кількість наукових досліджень міжнародно-правової проблематики, що присвячені правовому статусу і режиму ПВОК. Це пов'язано з тією увагою, яка приділяється участі ПВОК у виконанні охоронних і східних функцій в період збройних конфліктів і постконфліктного регулювання, тонкої межею, яка пролягає між найманством і діяльністю ПВОК, необхідністю дотримання в процесі цієї діяльності норм міжнародного права прав людини і міжнародного гуманітарного права.

МКЧХ приділяє значну увагу проблемі ПВОП в експертному, прикладному [24] і нормотворчому аспектах. Значна кількість публікацій, пов'язаних з використанням ПВОП у збройних конфліктах публікується в Міжнародному журналі Червоного Хреста [15; 16].

У дослідженні «Особиста безпека і міжнародне право» [27] І. Сандо, члена МКЧХ та Міжнародного інституту гуманітарного права, розглядається питання діяльності ПВОК в нерозривному зв'язку з категорією найманства. На думку вченого, до тих пір, поки є відносно суворе визначення категорії «найманець» і його статусу, «приватне насильство», яке стає тривалим або асоціюється з приватними компаніями, відображає більш широкий предмет обговорення. В останні роки з'явилася маса приватних компаній, що надають різні послуги безпеки. Часто ці послуги здійснюються в ситуаціях внутрішнього збройного конфлікту чи внутрішніх заворушень. Тому діяльність ПВОП значно виходить за рамки найманства і її слід розглядати на предмет відповідності міжнародному гуманітарному праву. У дослідженні проводиться огляд міжнародного гуманітарного права в розглянутому контексті,

і аналіз дебатів щодо найманства в ООН. Досліджується питання законності надання визнаному уряду чи опозиції військової підтримки приватними юридичними особами. Іншим аспектом, дослідженим в роботі, є відносини, які виникають між компаніями, що надають послуги безпеки і компаніями, які отримують вигоду з цієї діяльності, таких як багатонаціональні гірничорудні компанії або гуманітарні організації. Також розглядаються питання відповідальності держав, на території яких розташовані органи управління ПВОП, або, які дозволяють цим організаціям встановлювати логістичні або адміністративні бази на своїй території.

У Російській Федерації, починаючи з другої половини 2000-х років міжнародно-правовим аспектам діяльності ПВОП, насамперед у контексті міжнародного гуманітарного права, також приділяється все більш зростаюча увага. Найбільш активно займаються цими питаннями О. Г. Волеводз [10; 11; 12] і Б. М. Кашніков [18]. Слід відзначити не тільки доктринальні розробки російських вчених, але їх активну участь у нормотворчій діяльності. Професор О. М. Михайленко довгі роки був Членом робочої групи ООН з проблем регулювання приватних військових компаній. Його перу належить єдиний навчальний посібник з даної проблеми «Регулювання діяльності приватних військових і охоронних компаній в зонах збройних конфліктів» [22].

У статті І. І. Котлярова і Ю. В. Пузирьової «Недержавні збройні групи і міжнародне гуманітарне право» проведено комплексний аналіз проблем, що пов'язані із значним зростанням кількості ПВОК, розкриваються питання законності їх участі у військових діях, аналізуються можливість регламентації їх діяльності нормами міжнародного гуманітарного права [20].

У контексті міжнародного гуманітарного права проблемі ПВОП приділяли увагу такі російські вчені, як В. В. Гаврилов [13], О. Кауя [17], В. М. Русинова [26], М. Л. Ентін [39].

У Центрі Євро-Атлантичної безпеки Університету МДІМВ проводяться серйозні дослідження правового регулювання діяльності ПВОП, насамперед Д. О. Новіковою [23] і О. І. Нікітіним. Вперше в підручнику з міжнародного гуманітарного права В. А. Батиря виділені параграфи «Аутсорсинг військових послуг. Діяльність приватних військових компаній» [9].

Проблематиці ПВОП присвячено кілька російських дисертацій. Серед них глибоке дослідження Ю. С. Апухтіна «Злочинність приватних військових і охоронних компаній: поняття та протидія» [4] та інші публікації автора [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8], які однак, порушують переважно кримінологічні аспекти діяльності ПВОК. У дисертаційному

дослідженні А. А. Сирхаєва [31] та публікаціях вченого [21; 30; 32; 33; 34; 35] проведено комплексний аналіз міжнародно-правових проблем діяльності приватних військових і охоронних компаній в умовах збройних конфліктів, їх статусу, теоретичних, нормативно-правових та практичних підходів до визначення відповідальності приватних військових і охоронних компаній за порушення норм міжнародного гуманітарного права в умовах збройних конфліктів.

Однією з небагатьох вітчизняних робіт, в якій порушуються питання діяльності ПВОП в міжнародно-правовому аспекті, є монографія П. І. Репешка «Найманство». У зв'язку з розглянутою проблемою, автор піднімає і питання ПВОП. На думку автора, ПВК не є суб'єктами міжнародного права, на них не поширюється дія Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 р. Завдяки цьому, вони не пов'язані нормами і правилами ведення війни, що надає їм занадто велику свободу, ніж традиційним арміям, а їх персонал – не комбатанти, так як є співробітниками ПВК, і не цивільні особи, тому що озброєні [25, с. 176]. При цьому автор стверджує, що на відміну від найманців вони займаються легальним бізнесом [25, с. 116]. Така оцінка ситуації, на наш погляд, не цілком правильна. Залежно від ситуації персонал ПВОК може претендувати на статус комбатанта або, цивільного населення, причому саме на підставі Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 р.

Наявність «сірих зон» у діяльності ПВОП зумовило прагнення міжнародного співтовариства до розробки міжнародно-правового регулювання діяльності ПВОП. Професор В. В. Гаврилов звертає увагу на те, що належне правове забезпечення діяльності ПВОК стає спільною проблемою, як міжнародного права, так і національного законодавства держав, на території яких створюються і діють ПВОК [13, с. 330].

Цим питанням присвячено значну кількість наукових досліджень. Г. А. Страйдом висловлює надію на прийняття міжнародно-правового документа, що регулює діяльність ПВОП, за допомогою якого будуть створені ефективні міжнародні та внутрішньодержавні заходи та механізми, за допомогою яких можна скоротити кількість порушень, скоєних юридичними особами в ситуаціях збройних конфліктів, і забезпечити відповідальність держав, міжурядових та неурядових організацій [29, с. 174].

О. Г. Волеводз акцентує увагу на міжнародно-правовому регулюванні діяльності ПВОК, детально аналізуючи окремі аспекти діяльності ПВОК, приходять до висновку про необхідність формування на міжнародному рівні спеціальних нормативно-правових приписів, покликаних врегулювати, по-перше, експорт військових і/або

охоронних послуг за межі держави, в якій зареєстровано ПВОК, а по-друге – імпорт військових і/або охоронних послуг на територію держави ПВОК, що зареєстровані в іноземній державі [12].

Як уже відзначалася, бібліографія, пов'язана з міжнародно-правовими аспектами діяльності ПВОП досить обширна. При цьому слід відзначити наступні тенденції.

По-перше, переважна кількість робіт присвячена питанням діяльності ПВОП в період збройного конфлікту. У центрі уваги – «приватизація війни» ПВОП (наділення їх функціями, традиційно належали збройним силам), розмежування діяльності ПВОП і найманства (оскільки останнє регулюється нормами міжнародного права, і відповідно, в цьому контексті ПВОК підпадає під їх регулювання), закріплення чітких правових і міжнародно-правових рамок діяльності ПВОП (на рівні міжнародно-правового регулювання та в рамках міжнародного м'якого права), необхідність дотримання прав людини в процесі діяльності ПВОК. При цьому, слід зазначити актуальність зазначених питань і щодо охоронної діяльності ПВОП. З іншого боку, існують окремі роботи, присвячені іншим аспектам діяльності ПВОП. Незважаючи на чимале число правових досліджень, присвячених природі ПВОП, можна погодитися з думкою В. А. Батиря, про те, що юридичні дослідження даної проблеми носять фрагментарний характер [9]. На нашу думку, з урахуванням багатогранності і багатосторонності феномену ПВОП існує потреба комплексного наукового дослідження, що охоплює всі грані цього неоднозначного явища.

По-друге, необхідно відзначити, що правові аспекти діяльності ПВОП розглядаються не тільки в рішеннях міжнародних організацій та науковій літературі, а й в проектах міжнародних угод і в підручниках з МП [9], що свідчить про стійкість цього явища і значні зміни, які відбуваються в організації збройних сил і, з часом, міжнародно-правового регулювання збройних конфліктів. У зв'язку з цим, представляється важливим провести прогностичний аналіз тенденцій розвитку міжнародного гуманітарного права в ХХІ столітті з урахуванням зміни у складі учасників збройних конфліктів [19; 37; 38; 40; 42; 43].

На нашу думку, не можна недооцінювати виникнення нового виду учасників збройних конфліктів, що певною мірою володіють властивостями традиційних учасників, але при цьому характеризуються явно вираженими відмінними ознаками.

По-третє, військові доктрини передових у військовому сенсі держав на практиці вже активно залучають ПВОП до виконання військових функцій, в тому числі на основі аутсорсингу, їх діяльність легалізована і приносить політичні, економічні і військові дивіденди, і навіть

у близькій за фундаментальним принципам побудови збройних сил Російської Федерації, приділяється значна увага розвитку ПВОП і вдосконалення національного законодавства [31, с. 4]. Україна в цьому відношенні знаходиться на аутсайдерських позиціях. На нашу думку, необхідна зміна підходів до використання ПВОП ЗС України та легалізація вітчизняних ПВОП, що виконують військові функції із створенням ефективного національного законодавства.

По-четверте, якщо в зарубіжній і навіть російській міжнародно-правовій доктрині дана тематика досліджена в досить великій кількості наукових робіт, то у вітчизняній школі міжнародного права практично не приділено даному питанню ніякої уваги, як в дисертаційних роботах, так і в науковій періодиці. Дана обставина тільки посилює актуальність і значимість цього дослідження, з урахуванням фактичної участі українських громадян і компаній у цій діяльності.

По-п'яте, існує об'єктивна необхідність легалізації виконання вітчизняними ПВОК військових функцій, а також виконання контрактних послуг за кордоном. На це звертає увагу П. І. Репешко, вказуючи, що, якщо не регламентувати належним чином діяльність ПВК, «то так чи інакше військові послуги надаватимуться охоронними, детективними або, рекрутинговими компаніями. При ситуації, коли послугами приватних військових компаній користуються під час проведення миротворчих операцій ООН та НАТО, інші міжнародні та міжурядові організації, а також окремі держави, позбавляти вітчизняний приватний сектор можливості скласти конкуренцію на ринку цих послуг є невишравданим» [25, с. 215]. Тому, на нашу думку існує об'єктивна необхідність розробки відповідного вітчизняного законодавства.

По-шосте, на нашу думку, участь України в міжнародних ініціативах щодо створення нормативного регулювання, як це мало місце у випадку приєднання до Документу Монтре, сприяє відстоюванню національних інтересів України і забезпечує підвищення міжнародного авторитету нашої держави. У зв'язку з цим, представляється доцільною активізація діяльності МЗС України в цьому напрямку, і зумовлює глибоке вивчення Проекту міжнародної конвенції про контроль, нагляд і моніторинг за приватними військовими і охоронними компаніями і висунення пропозицій щодо його вдосконалення, що надає прикладний характер даного дослідження.

Бібліографічний список

1. Апухтин Ю. С Частные военные компании: новая цель политической криминологии [Електронний ресурс] / Ю. С. Апухтин. – Режим доступу: http://www.za-nauku.ru//index.php?option=com_content&task=view&id=5683&Itemid=36

2. Апухтин Ю. С. Исторические, политико-правовые, экономические и социальные предпосылки негосударственной защиты безопасности граждан и организаций / Ю. С. Апухтин, Э. П. Теплов // Жизнь и безопасность. – 2004. – № 2 – 3а. – С. 8 – 17.
3. Апухтин Ю. С. Международная правовая ответственность частных военных компаний / Ю. С. Апухтин // Инновации в государстве и праве России : материалы Всероссийской научно-практической конференции (Нижний Новгород, 19-20 апреля 2007 г.): В 2 частях. – Нижний Новгород : Изд-во Нижегородского госуниверситета, 2007. – Ч. II. – 642 с. – С. 140 – 147.
4. Апухтин Ю. С. Преступность частных военных компаний : понятие и противодействие : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право / Ю. С. Апухтин ; РГПУ им. А. И. Герцена (юридический факультет). – СПб., 2008. – 41 с.
5. Апухтин Ю. С. Частная военная компания как субъект политических преступлений (зарубежный опыт) / Ю. С. Апухтин, А. К. Моденов // Вестник ИНЖЭКОНА. Серия : Гуманитарные науки. – 2007. – Выпуск 1 (14). – С. 86 – 93.
6. Апухтин Ю. С. Частная военная компания как субъект политической преступности (политико-криминологический подход) / Ю. С. Апухтин, Д. А. Шестаков // Следователь. – 2007. – № 12 (116). – С. 38 – 40.
7. Апухтин Ю. С. Частные военные компании: глобальная деятельность и проблемы международной правовой ответственности / Ю. С. Апухтин // Жизнь и безопасность. – 2007. – № 1 – 2. – С. 81 – 84.
8. Апухтин Ю. С. Международная политическая преступность: политико-криминологический аспект деятельности частных военных компаний / Ю. С. Апухтин // Правовое наследие Нюрнбергского процесса : история и современность. Вторые юридические чтения : материалы международной научной конференции студентов, аспирантов и молодых ученых (24 ноября 2006). – Одесса : Астропринт, 2006. – С. 163 – 165.
9. Батырь В. А. Аутсорсинг военных услуг. Деятельность частных военных компаний. §3. // Международное гуманитарное право : учеб. для вузов / В. А. Батырь. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЗАО «Юстицинформ», 2011. – 688 с. – (Серия «Образование»). – С. 279 – 300.
10. Волеводз А. Г. О международных инициативах в сфере правового регулирования деятельности частных военных и охранных компаний [Электронный ресурс] / А. Г. Волеводз // Международное уголовное право и международная юстиция. – 2009. – № 1. – С. 12 – 17. – Режим доступа: <http://www.mgimo.ru/users/document1189.phtml>

11. Волеводз А. Г. Проблемы, принципы и перспективы международно-правового регулирования деятельности частных военных и охранных предприятий / А. Г. Волеводз // Вестник МГИМО-Университета. – 2010. – № 3 (12) – С. 78 – 88.
12. Волеводз А. О перспективах международно-правового регулирования деятельности частных военных и охранных предприятий [Электронный ресурс] / А. Волеводз // Международное уголовное право и международная юстиция, 2010. – № 2. – С. 6 – 12. – Режим доступа: http://www.mgimo.ru/files2/y06_2010/155381/155381.pdf
13. Гаврилов В. В. Правовое положение частных военных и охранных компаний : задачи международного и национального регулирования / В. В. Гаврилов // Российский ежегодник международного права. 2009. Специальный выпуск. – СПб. : Социально-коммерческая фирма «Россия-Нева», 2010. – С. 330 – 343.
14. Документ ООН. Документ Монтрё о соответствующих международно-правовых обязательствах и передовых практических методах государств, касающихся функционирования частных военных и охранных компаний в период вооруженного конфликта [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/537/12/PDF/N0853712.pdf?OpenElement>
15. Жийар Э. -К. Бизнес идет на войну : частные военные и охранные компании и международное гуманитарное право / Э. -К. Жийар // Международный журнал Красного Креста. – 2006. – Том 88. – № 863.
16. Камерон Л. Частные военные компании : их статус по международному гуманитарному праву и воздействие МГП на регулирование их деятельности / Л. Камерон // Международный журнал Красного Креста. – 2006. – Т. 88. – № 863.
17. Кауя А. Юридический статус участников частных военных компаний через призму статуса комбатанта / А. Кауя // Российский ежегодник международного права. 2009. Специальный выпуск. – СПб. : Социально-коммерческая фирма «Россия-Нева», 2010. – С. 381 – 391.
18. Кашников Б. Н. Частные военные компании и теория справедливых войн (Работа выполнена при поддержке индивидуального исследовательского гранта 2009 года Научного Фонда ГУ-ВШЭ (№ гранта 09-01-0049) [Электронный ресурс] / Б. Н. Кашников. – Режим доступа: <http://cat.convdocs.org/docs/index-35807.html>
19. Короткий Т. Р. Понятие «незаконные комбатанты» и их правовой статус / Т. Р. Короткий // Наукові праці Одеської національної юридичної академії. – Одеса : Юридич. л-ра., 2009. – Том 8. – С. 242 – 251.
20. Котляров И. И. Негосударственные вооруженные группы и международное гуманитарное право / И. И. Котляров, Ю. В. Пузырева // Московский журнал международного права. – 2013. – № 3 (90). – С. 3 – 22.

21. Мартыненко Е. В. Проблемы привлечения к ответственности частных военных и охранных компаний за нарушение норм международного гуманитарного права на основании законодательства США / Е. В. Мартыненко А. А. Сырхаев // Научное приложение журнала «Мир и политика». – The Scientist. – 2013. – № 11 (84). – С. 101 – 109.
22. Михайленко А. Н. Регулирование деятельности частных военных и охранных компаний в зонах вооруженных конфликтов / А. Н. Михайленко. – М. : Изд-во РАГС, 2010. – 156 с.
23. Новикова Д. О. Проблемы использования частных военно-охранных компаний при проведении военных операций США / Д. О. Новикова // Вестник МГИМО. – 2010. – № 3 (12).
24. Приватизация войны : Передача военных функций частным компаниям [Электронный ресурс] // Сайт Международного Комитета Красного Креста : информационные ресурсы. – Режим доступа: <http://www.icrc.org/rus/resources/documents/misc/privatisation-war-230506.htm>
25. Репешко П. И. Найманство : монографія / П. И. Репешко. – Херсон : Олді-плюс, 2010. – С. 176.
26. Русинова В. Н. Проблемы международно-правового регулирования деятельности частных военных и охранных предприятий [Электронный ресурс] / В. Н. Русинова // Российское право в Интернете : журнал. – 2009. – № 5. – Режим доступа: http://www.rpi.msal.ru/prints/200905_3.html
27. Сандо И. Личная безопасность и международное право [Электронный ресурс] / И. Сандо. – Режим доступа: arccentralvalley.blogspot.com/2011_10_01_arc
28. Совет по правам человека. Доклад Рабочей группы по использованию наемников как средства нарушения прав человека и противодействия осуществлению права народов на самоопределение [Электронный ресурс]: А/НRC/7/7/ от 9 января 2008 г. – Режим доступа: <http://www.refworld.org.ru/docid/47bc45652.html>
29. Страйдом Г. А. Позиция ЮАР по вопросу регулирования деятельности частных военных и охранных компаний за рубежом / Г. А. Страйдом // Российский ежегодник международного права. – 2009. – Специальный выпуск. – СПб. : Социально-коммерческая фирма «Россия-Нева», 2010. – С. 174.
30. Сырхаев А. А. Военные контракты США «LOGCAP» / А. А. Сырхаев // Вопросы образования и науки : теоретический и методический аспекты : сборник научных трудов по материалам Международной заочной научно-практической конференции 30 апреля 2012 г. : в 7 частях. – Тамбов : Изд-во ТРОО «Бизнес-Наука-Общество», 2012. – Часть 6. Мин. Образования и науки Рос. Федерации. – 164 с.

31. Сырхаев А. А. Ответственность частных военных и охранных компаний в международном гуманитарном праве : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 – Международное право. Европейское право / А. А. Сырхаев ; ФГБОУ ВПО «Российский университет дружбы народов». – М., 2013. – 22 с.
32. Сырхаев А. А. Ответственность частных военных и охранных предприятий в случае нарушения ими международно-правовых норм / А. А. Сырхаев // Актуальные проблемы современного международного права : материалы ежегодной межвузовской научно-практической конференции. Москва, 8-9 апреля 2011 г. В 2-х частях / отв. ред. А. Х. Абашидзе, Е. В. Киселева. – М., 2012. – Ч. II. – 508 с.
33. Сырхаев А. А. Приватизация войны в США / А. А. Сырхаев // История государства и права. – 2012. – № 16. – С. 46 – 48.
34. Сырхаев А. А. Проблемы передачи на подряд государственных функций частным военным и охранным компаниям / А. А. Сырхаев // Образование. Наука. Научные кадры. – 2013. – № 5. – С. 55 – 56.
35. Сырхаев А. А. Сравнительно правовое исследование термина «частная военная компания» / А. А. Сырхаев // Международное публичное и частное право. – 2012. – № 1. – С. 19 – 21.
36. Флоранский А. Положительные и негативные моменты борьбы с пиратством с помощью ЧОП [Электронный ресурс] / А. Флоранский // Сайт Ohrana.ru. – 2012. – 7 ноября. – Режим доступа: <http://ohrana.ru/articles/54338/>
37. Bassiouni M. C. The New Wars and the Crisis of Compliance with the Law of Armed Conflict by Non-State Actors / M. C. Bassiouni // Journal of Criminal Law and Criminology, 98. – 2008. – No. 3. – P. 711 – 810.
38. Clapham A. Human Rights Obligations of Non-State Actors in Conflict Situations, 88 INT'L REV. RED CROSS 491 (2006)
39. Entin M. L. Improving European regulation of private military and security companies [Электронный ресурс] / M. L. Entin // Журнал «Вся Европа». – 2008. – № 10 (26). – Режим доступа: <http://www.alleuropa.ru/improving-european-regulation-of-private-military-and-security-companies>
40. Higgins N. The regulation of Armed Non-State Actors : Promoting the Application of the Laws of War to Conflicts Involving National Liberation Movements [Электронный ресурс] / N. Higgins // Human Rights Brief, 2009. – Режим доступа: <http://www.wcl.american.edu/hrbrief/17/1higgins.pdf?rd=1>
41. Liss C. Privatizing the Fight Against Somali Pirates [Электронный ресурс] / C. Liss // Working paper. – Perth : Asia Research Centre or Murdoch University, 2008. – No. 152. – 18 p. – Режим доступа: <http://www.warc.murdoch.edu.au/publications/wp/wp152.pdf>

42. Michelle L. Mack, Compliance with International Humanitarian Law by Non-State Actors in Non-International Armed Conflicts [Електронний ресурс] / L. M. Michelle // International Humanitarian Law Research Initiative (Working Paper). – 2003. – November. – Режим доступу: http://ihl.ihlresearch.org/_data/n_0002/resources/live/briefing3293.pdf
43. Ryngaert C. Non-State Actors and International Humanitarian Law [Електронний ресурс] / C. Ryngaert // Institute for International Law, 2008. – Режим доступу: <http://www.law.kuleuven.be/iir/nl/onderzoek/wp/WP146e.pdf>

Рассмотрены вопросы развития доктрины международного права по регулированию деятельности частных военных и охранных компаний и современных тенденций международного правотворчества по регулированию деятельности частных военных и охранных компаний.

The development of the doctrine of international law on the regulation of private military and security companies is discussed. Current trends of international lawmaking to regulate the activities of private military and security companies are identified.